

לקראת הרמאדן יש להמשיך לנקוט אמצעי מיון בהר הבית

04.03.2024 | משה פוזיילוב | written by

עיקרי הדברים

- להר הבית ולעלילת "אל אקצא בסכנה" נודע מקום חשוב בסכסוך בין יהודים לערבים בארץ ישראל כבר מראשיתו, ועובדה זו באה לידי ביטוי גם בעשורים האחרונים, באינתיפאדה השנייה, במאורעות שומר החומות ובשם שהעניק חמאס למלחמה הנוכחית, "טופאן אל אקצא".
- מאז ראשית המלחמה, ולנוכח האיומים הקיימים, נאלצה משטרת ישראל לנקוט אמצעי בידוק ומיון היברידיים שהובילו דה־פקטו לצמצום שיעור המתפללים המוסלמים המגיעים לתפילות בהר הבית. עובדה זו התקבלה כמובנת מאליה על ידי הפלסטינים כחלק מהבנתם כי אחרי ה־7.10 "מה שהיה לא יהיה".
- לקראת חודש הרמאדן מומלץ להמשיך במדיניות זו תוך שיתוף יתר גופי הביטחון, צה"ל ושב"כ, והקמת חמ"ל משותף. כחלק ממדיניות זו מומלץ להשתמש באמצעי מיון וויסות מתקדמים. בין היתר יש להבחין בין קבוצות גיל שונות ובין קבוצות מאזורים שונים. למשטרת ישראל הניסיון, האמצעים והידע הדרושים לטיפול בסוגיה זו.
- במקביל, כדי למנוע מקיצונים מוסלמים לממש את מאווייהם באזורים אחרים, יש להגביר מרכיבי ביטחון ביתר חלקי הארץ ב"ש, ביישובי קו התפר ובערים הגדולות ב"ש באמצעות מילואי מג"ב וכיתות כוננות, וכן לקרוא לאזרחים בעלי נשק אישי לשאת אותו.
- יש להימנע מאימוץ הנרטיב כאילו מאבק דתי לפנינו. סיסמת "אל אקצא בסכנה" היא עלילת דם, והתייחסות לנושא באופן זה משחקת לידי מנהיגים מוסלמים קיצוניים.

הר הבית: קיצור תולדות הסכסוך

הר הבית, המכונה בפי המוסלמים בארץ ישראל "אל חרם אל שריף", ובכללו מסגד "אל אקצא" וכיפת הסלע, הוא מוקד חיכוך בין מוסלמים ויהודים זה למעלה ממאה שנים.

בשנת 1919 נחתם בלונדון הסכם ויצמן־פייסל, שאמור היה להסדיר את היחסים בין התנועה הציונית בארץ ישראל ובין הממלכה הערבית הגדולה בראשות האמיר פייסל. הסכם ויצמן־פייסל עיקר סממנים של קונפליקטים דתיים ונתן תקווה לשתי התנועות הלאומיות החדשות. אך ההסכם טורף בתנועת מלקחיים: בידי ממשלת בריטניה, אשר הבטיחה בה בעת חלק מאדמות "הממלכה הערבית" גם לצרפתים, מאחורי גבו של פייסל; ובידי הלאומן המוסלמי הקיצוני חאג' אמין אל חוסייני, אשר במהלך חגיגות נבי מוסא החל בתהליך הסתה שהביא לפרוץ פרעות

ה"עונש" שניתן לחוסייני על המהומות שחולל היה מינויו על ידי המנדט הבריטי למופתי של ירושלים. השיעור שלמד הלה מערוץ הקידום המהיר היה כי ביכולתו "לכופף" את ממשלת הוד מלכותו ולהשליט את רצונו על המנדט בארץ ישראל. ואכן כעבור כעשור, בשנת 1929, הצית חוסייני את המרד הערבי הגדול נגד המנדט והיישוב היהודי, באמצעות הסיסמה "אל אקצא בסכנה". הסיסמה היא כמובן עלילת דם אנטישמית, פרי המצאתו של חוסייני, שבאמצעותה הפך את הסכסוך הטריטוריאלי המקומי לסכסוך דתי.

מאז חוסייני השתמשו ניצים פלסטינים רבים בכוח המניע של "מאגיה" אנטישמית זו. מרואן ברגותי השתמש בעלילת דם זו כדי להצית את אש האינתיפאדה השנייה, "אנתיפאדת אל אקצא". שיח' ראיד צלאח עשה בה שימוש מתמשך עד שנכלא. גם ח"כ איימן עודה השתמש בעלילה זו (או באחד מנוסחיה) בשבועות שקדמו לאירועי "שומר חומות" כדי להתסיס את הרחוב הערבי; ושבועות ספורים אחר כך, במאי 2021, הצית ארגון חמאס, בן אהוב של ארגון האחים המוסלמים, את אש "שומר חומות" באמצעות ירי טילים לעבר ירושלים ושימוש בסיסמה זו.

שנתיים וחצי אחר כך, ב-7 באוקטובר 2023, כאשר פשט חמאס על יישובי עוטף עזה, הוא כינה את מבצע הרצח, האונס והחטיפה הזה בשם "טופאן אל אקצא", דהיינו "מבול אל אקצא".

נוכחות מוסלמים בהר הבית מאז ראשית המלחמה

בשיחות שערך המחבר במהלך השבועות האחרונים עם כמה מתושבי מזרח ירושלים בגילים שונים (45-26), בעלי מקצוע טכנולוגי אשר עובדים בחברות ישראליות, שבה ועלתה סוגיית התפילה בהר הבית. המרואיינים היו מוסלמים אדוקים, המקפידים על מצוות הדת ומתפללים חמש תפילות ביום כנדרש מהם. במהלך השיחה התעניין המחבר היכן הם מקיימים בדרך כלל את מצוות התפילה בכלל ²⁶ ובהקשרים של הגעה ל"אל חרם אל שריף", מתחם אל אקצא בהר הבית, בפרט. כולם, ללא יוצא מן הכלל, השיבו כי עד ל-7 באוקטובר נהגו להגיע לתפילת יום השישי באל אקצא, ככל שיכלו, ואילו ביתר הימים התפללו בעבודה, בבית או במסגד הקרוב למקום מגוריהם. אחד מן המרואיינים, שהוריו מתגוררים סמוך מאוד למתחם, ציין כי תפילת יום השישי הייתה עבורו הזדמנות פז לביקור הוריו הקשישים.

המשותף לכל המרואיינים היה שמאז ה-7 באוקטובר איש מהם לא הגיע לתפילה במתחם. ההסברים של כולם תאמו זה את זה. תקיפת יישובי העוטף על ידי חמאס, בדרך שבה נעשתה, נתפסה בעיניהם כחציית סף שלאחריה לא תישאר מדינת ישראל המדינה המכילה שהייתה לפני פרוץ המלחמה.

מאז תחילת המלחמה הוצפו רחובות העיר העתיקה, וירושלים בכלל, בכוחות ביטחון, משטרה ומג"ב. נוכחות הכוחות יצרה "צווארי בקבוק" בתנועת הולכי רגל ורכבים, באמצעות מחסומים

ובידוק של כל מי שנע בצירים § מהמעגל הרחב ועד למעגל הקרוב להר הבית. עובדות אלו כשלעצמן הבהירו כי "מה שהיה לא יהיה" ומנעו דה־פקטו מצעירים מוסלמים להגיע למקומות אלו, שמא ייווצר חיכוך. דילול קבוצות הצעירים הגביר את יכולתם של כוחות הביטחון להתעמת עימן. גם מבוגרים שלהם כוונה פְּנה להשתתף בפולחן הדתי נמנעו מלהגיע למתחם מחשש שמא ייווצר חיכוך בין הצעירים ובין כוחות הביטחון, שבמהלכו ימצאו הראשונים את עצמם בין הפטיש לסדן (או כפי שאומרים בערבית "בין חנא ובין מנא").

הלכה למעשה, בתפילות יום השישי האחרונות בהר הבית נכחו כ־20,000 מתפללים בלבד, בעוד שבתפילת יום השישי של ימי הרמדאן ההר מכיל 250,000–500,000 מתפללים. כלומר באמצעות אכיפה אינטליגנטית, ללא הצהרות פומפוזיות על מדיניות מניעת פולחן דתי כלשהו, הצליחה משטרת ישראל למזער דה־פקטו את מקדם החיכוך ומפלס המתח בהר הבית.

רמדאן 2024: המלצות מדיניות

חודש הרמדאן הוא חודש קדוש למוסלמים, ואחד מחמשת עמודי התווך של האמונה המוסלמית. מדינת ישראל מתהדרת בכך שמאז שחרור ירושלים ב־1967 העיר נהנית מחופש מוחלט של הפולחן הדתי בעיר עבור כל בני הדתות. אכן יש במה להתהדר; תחת השלטון הישראלי שלוש הדתות המונותאיסטיות מקיימות חופש פולחן שלא היה דוגמתו בירושלים מעולם. מאידך גיסא, הניסיון מלמד כי חודש הרמדאן בכל אזורי הארץ, ובירושלים בפרט, טומן בחובו איומי פיגועים. אדי הדלק הסובבים את אוויר המתחם כמו מחפשים ניצוץ שיצית אותם.

כיצד ניתן אפוא לשלב בין הרצון להחזיק בהישג של מתן חופש לפולחן הדתי ובין מתן תחושת ביטחון לבל ייעשה שימוש בפולחן זה כדי להצית את אש הטרור בהר הבית? להבנתו, ניתן לעשות זאת באמצעות ה"מתכון" שמכווין את פעולת כוחות הביטחון על הציר שבין ביטחון ליעילות.

(1) מיון והפעלת אמצעים באופן היברידי. מהתנהלות משטרת ישראל בחודשים האחרונים § ברחבי מדינת ישראל הריבונית ובשטחי יו"ש, ובירושלים בפרט § ניכר כי הוויסות פועל נכונה. אני סבור כי באמצעות הפעלת אמצעים באופן היברידי ניתן לשנות מינונים של שליטה אל מול חופש תנועה. ניתן למיין אוכלוסיות על פי פרמטרים של תושבי שטחי יו"ש / מזרח ירושלים / אזרחים ישראלים. מיון אפשרי נוסף הוא מיון על פי גיל; לדוגמה, יש לאפשר הכנסת ילדים עד גיל 16 בליווי הורה, ובמקביל למנוע כניסת צעירים (בני 17–40) לשטח ההר. הבחנה אפשרית נוספת היא בין תפילות ימי השבוע לבין תפילת יום השישי.

(2) שילוב הידע והניסיון שנצברו במשטרה עם יכולות שב"כ וצה"ל והערכת מצב מתמדת. משטרת ישראל מכירה את השטח היטב, ובקרב כוחות הביטחון בישראל אין עוד גוף אשר מיומן בשליטה באזור הר הבית כמו המשטרה. שילוב של המשטרה עם שב"כ וצה"ל באמצעות חמ"ל משותף יביא להערכת מצב 24/7 ולקבלת החלטות מושכלת. כך תוכל המשטרה לאפשר במהלך

השבוע כניסה של יותר מתפללים, מקבוצות גיל נוספות, מאזורי מגורים שונים וכדומה. במקביל, בימי השישי, ניתן יהיה להקטין או להגדיל את הכמויות, בהתאם להתנהגות ולמדידת המתח, למאורעות השבוע ולמודיעין והערכת המצב.

(3) הגברת אמצעי ביטחון ביתר חלקי הארץ. ניסיון העבר מלמד כי כל אותם קנאים מוסלמים אשר יורחקו מהר הבית ינסו לממש את כוונותיהם הזדוניות ביתר אזורי הארץ. לשם כך יש להיערך באמצעות כל כוחות הביטחון, בשטחי יו"ש, ביישובי קו התפר ובערים הגדולות. יש להגביר את ההגנה האזרחית ביישובים באמצעות כיתות הכוננות. גיוס מילואי מג"ב ופנייה של קברניטי המדינה לאזרחים בעלי נשק אישי לשאת אותו יסייעו אף הם.

(4) הימנעות מהצהרות חסרות אחריות. לבסוף יש להעיר על מה שמוטב להימנע ממנו. אסור לשחק לידי כל אותם גורמים העושים שימוש בעלילת "אל אקצא בסכנה". כל המכניס סיסמה זו או פרשנות שלה למשוואה הוא אפוא סוכן כאוס, ויהא זה מוסלמי או יהודי. מטרתם של סוכני הכאוס היא הפקת רווח פוליטי; את המחיר נשלם כולנו. פתגם ערבי עתיק אומר "ח'לי אל ח'ובז לאל חבאז וואלאו אכל נסו", דהיינו השאר את אפיית הלחם לאופה, ואפילו יאכל חציו. אני ממליץ: השאירו את הסדר הציבורי למשטרה.